

עון גדול להתלונן בלי סיבה

8. ספורנו במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א (א) כמתאוננים. על טורח הדרך לא מתאוננים בלבם באמת כי לא היתה אצלם שום סבה ראויה לזה שיתאוננו אבל היו מתאוננים בדבריהם לנסות:

9. ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא פה

באזני ה', מלמד שהיו ישראל מתכוונים להשמיע את המקום היה ר' שמעון אומר משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מקלל את המלך היה המלך עובר אמרו לו שתוק שלא ישמע המלך אמר להם מי יאמר לכם שלא היתה כוונתי כי אם להשמיעו אף ישראל מתכוונים להשמיע למקום.

10. דעת זקנים מבעלי התוספות במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א

(א) ויהי העם כמתאוננים. כאוננים על המת ומתאבלים על מה שהיה הקדוש ברוך הוא רוצה להכניסן לארץ כי היו קטני אמנה ודואגין מן המלחמה:

11. אור הצפון חלק ג חובת הדביקות בתורה

הדברים מופלאים מאד. הרי כתוב באותה פרשה: "ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וכו' על פי ה' יסעו ועל פי ה' יחנו" (במדבר ט), ועוד שלפני כל מסע היו תוקעים בחצוצרות (שם), וא"כ כשבנ"י נסעו מהר סיני, בודאי עלה הענן מקודם, ונסעו עפ"י ה'. ואמנם כתוב בתורה: "וענן ה' עליהם יומם בנסעם מן המחנה". ... הרי לפי כל האמור עשו בני"ה הכל עפ"י ה', וכדי להכניסם מהר לא"י, כפי שנועד להם, ומה היה כאן, איפוא, הפורענות שהקב"ה היה צריך להפריד בינה לבין פורענות המתאוננים, ולמה תיאר אותם כתינוק הבורח מבית הספר?

אלא בעל כורחנו שהפירוש הוא שאמנם עצם פעולת הנסיעה מהר סיני היתה כהוגן ועפ"י ה', אבל בשמים ראו בתוך מצפוני לבם שלא הרגישו את הצער הדרוש על אשר עליהם להינתק מהמקום שלמדו בו תורה. ואמנם גם הליכתם היתה לשם מצוה, כדי להיכנס לארץ ולקיים מצות ישיבה, כפי שנצטוו עליה, אבל היה צריך להיות קשה להם לפרוש ממצות תלמוד תורה שהיא כנגד כולם, שכל הפורש ממנה כפורש מן החיים.

הכרות עם התמונה הכוללת מציל מתלונות

12. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק א

(א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדֹת הָאִשָּׁה הַכֹּהֵנִית אֲשֶׁר לָקַח כִּי אִשָּׁה כֹּהֵנִית לָקַח: רש"י

ומנין היתה יודעת מרים שפרש משה מן האשה, רבי נתן אומר, מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים במחנה, כיון ששמעה צפורה, אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפרש בעלי ממני, ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן. ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו, כך נענשה, קל וחומר למספר בגנותו של חבירו:

פרשת בהעלותך – די לקטר

באור חטא המתאוננים

1. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א - ג (א) וַיְהִי הָעַם כְּמִתְאַנְנִים רַע בְּאַזְנֵי ה' וַיִּשְׁמַע ה' וַיַּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר בָּם אֵשׁ ה' וַתֹּאכַל בְּקֶצֶה הַמַּחֲנֶה: (ב) וַיִּצְעַק הָעַם אֶל מֹשֶׁה וַיִּתְפַּלֵּל מֹשֶׁה אֶל ה' וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ: (ג) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא תִּבְעָרָה כִּי בְעָרָה בָּם אֵשׁ ה': רשב"ם

(א) כמתאוננים - מצטערים מטורח הדרך:

2. רמב"ן במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א (א) ויהי העם כמתאוננים - אמר ר"א מגזרת און, וכן מחשבות אונך (ירמיה ד יד), שדברו דברי און. ואינו נכון, כי למה יססה הכתוב על חטאם ולא יגידנו כאשר עשה בכל המקומות. והנכון בעיני, כי כאשר נתרחקו מהר סיני שהיה קרוב לישוב ובאו בתוך המדבר הגדול והנורא במסע הראשון היו מצטערים בעצמם לאמר מה נעשה, ואיך נחיה במדבר הזה, ומה נאכל ומה נשתה, ואיך נסבול העמל והענוי ומתי נצא ממנו, מלשון מה יתאון אדם חי גבר על חטאיו (איכה ג לט), שהוא לשון כואב ומצטער על עצמו,

3. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק י פסוק לה וַיְהִי בְּנִסְעֵה הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ה' וַיִּפְצוּ אִיבֵיהֶם וַיִּנְסוּ מִשְׁנֵאֵיךָ מִפְּנֵיךָ: רש"י

(לה) ויהי בנסע הארץ - עשה לו סמניות מלפניו ומלאחריו, לומר שאין זה מקומו. ולמה נכתב כאן, כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו' כדאיתא בכל כתבי הקדש (שבת קטז א):

4. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק י פסוק לג וַיִּסְעוּ מֵהַר ה' דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרֹן בְּרִית ה' נָסַע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה:

5. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קטז עמוד א רבן שמעון בן גמליאל אומר: עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה. ולמה כתבה כאן - כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. פורענות שנייה מאי היא? - ויהי העם כמתאוננים. פורענות ראשונה - ויסעו מהר ה'; ואמר רבי חמא ברבי חנינא: שסרו מאחרי ה'. והיכן מקומה? - אמר רב אשי: בדגלים.

6. תוספות מסכת שבת דף קטז עמוד א פורענות ראשונה כדאמר במדרש (ילמדנו) ויסעו שנסעו מהר סיני דרך שלשת ימים כתינוק היוצא מבית הספר שבורח לו והולך לו כך היו בורחים מהר סיני דרך שלשת ימים לפי שלמדו הרבה תורה בסיני אמר הקדוש ברוך הוא נסמוך פורענות לפורענות לאו אלא נפסוק פרשת ויהי בנסוע הארון

7. רש"י במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א בקצה המחנה - במוקצין שבהם לשפלות, אלו ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אומר בקצינים שבהם ובגדולים:

18. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכז עמוד ב
תנו רבנן: הדין חבירו לכף זכות דנין אותו לזכות. ומעשה באדם
אחד שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום
שלוש שנים. ערב יום הכפורים אמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון
את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פירות. -
אמר לו: אין לי. - תן לי קרקע. - אין לי. - תן לי בהמה. - אין לי.
תן לי כרים וכסתות. - אין לי. הפשיל כליו לאחוריו, והלך לביתו
בפחי נפש. לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי
שלושה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני
מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר
לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת לי אין לי מעות במה
חשדתיני? - אמרתי: שמא פרקמטיא בזול נדמנה לך, ולקחת
בהן. - ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרת לי אין לי בהמה
במה חשדתיני? - אמרתי: שמא מושכרת ביד אחרים. - בשעה
שאמרת לי תן לי קרקע ואמרת לי אין לי קרקע במה חשדתיני?
- אמרתי: שמא מוחכרת ביד אחרים היא. - ובשעה שאמרת
לי אין לי פירות במה חשדתיני? - אמרתי: שמא אין מעושרות.
- ובשעה שאמרת לי אין לי כרים וכסתות במה חשדתיני? -
אמרתי: שמא הקדיש כל נכסיו לשמים. - אמר לו: העבודה, כך
היה! הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני שלא עסק בתורה,
וכשבאתי אצל חבירי בדרום התירו לי כל נדרי. ואתה, כשם
שדנתני לזכות - המקום ידין אותך לזכות.

19. חפץ חיים - שמירת הלשון חלק א שער התבונה פרק ד
והנה כל זה תלוי לפי ההנהגה שהנהיג את עצמו בימי חייו עם
הבריות. אם דרכו היתה לדון אותם לכף זכות, דנין אותו ג"כ
לזכות כדאיתא בשבת קכ"ז. ואם דרכו היתה ללמד חובה על
הבריות ולדבר עליהם רע, גם מלאכי השרת מדברים עליו רע
למעלה, כדאיתא במדרש משלי. על כן צריך שידע האדם
בנפשו בעודו בחיים, כי בעת שהוא דן את חבירו בין לטב בין
למוטב אז בדיבוריו ממש הוא מסדר דין לעצמו.

20. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק ט פסוק ז - יא
(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה
נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' במעדו בתוך בני ישראל:
(ח) ויאמר אליהם משה עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם: פ (ט)
וידבר ה' אל משה לאמר: (י) דבר אל בני ישראל לאמר איש
איש פי יהיה טמא לנפש או בדרך רחקה לכם או לדרתיכם
ועשה פסח לה': (יא) בחדש השני בארבעה עשר יום בין
הערבים יעשו אתו על מצות ומררים יאכלוהו:

21. אור החיים במדבר (פרשת בהעלותך) פרק ט פסוק ז
(ז) למה נגרע וגו'. צריך לדעת טענת האנשים במאמר למה
נגרע, הלא טעמם בפיהם יענו אנחנו טמאים, ומה מבקשים
ליתן להם תורה חדשה. ואולי כי לצד שנטמאו ברשותו יתברך
בין למאן דאמר טמאי מת מצוה בין למאן דאמר נושאי ארונו
של יוסף חשבו כי ידין ה' אותם כטהורים, וכשם שמצינו (פסחים
עז א) שיתרצה ה' עשות הפסח בטומאה בציבור, לזה טענו
למה נגרע,

13. חזקוני במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק א
מנין היתה יודעת שפירש משה מן האשה אלא ראתה את
צפורה שלא היתה מתקשטת בתכשיטי נשים, אמרה לה אין
אחיר מקפיד בדבר ע"י כך ידעה מרים ואמרה לאחיה ושניהם
דברו בו.

14. חזקוני במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק א
על אדות האשה הכשית אמרו למה פירש עכשיו מאשתו אלא
אם לא ע"י שהיא כושית והלא אשה כושית לקח משעת הנשואין
כלומר כעורה היתה משעת הנשואין ולא הניחה בשביל כיעור
שבה ולמה הניחה עכשיו בשביל כיעור שבה.

15. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק ב - ד
(ב) ויאמרו הרק אך במשה דבר ה' הלא גם בנו דבר וישמע
ה': (ג) והאיש משה ענו עניו מאד מפל האדם אשר על פני
האדמה: ס (ד) ויאמר ה' פתאם אל משה ואל אהרן ואל מרים
צאו שלשיתכם אל אהל מועד ויצאו שלשיתם:
רש"י במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק ב
(ב) הרק אך - עמו לבדו דבר ה': הלא גם בנו דבר - ולא פרשנו
מדרך ארץ:
(ד) פתאום - נגלה עליהם פתאום, והם טמאים בדרך ארץ, והיו
צועקים מים מים, להודיעם שיפה עשה משה שפרש מן האשה,
מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור:

16. במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יב פסוק ו - ח
(ו) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו
אתודע בחלום אדבר בו: (ז) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן
הוא: (ח) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידת ותמנת ה'
יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה:
רש"י
(ח) פה אל פה - אמרתי לו לפרוש מן האשה. והיכן אמרתי לו,
בסיני (דברים ה, כז) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם, ואתה
פה עמוד עמדי:

17. אור הצפון חלק ג אין תחילה וסוף בחכמה
הרי מפורש שלא נתכוונה מרים לדבר בגנותו של משה אלא
לשבחו, ולטובתו ולטובתה של צפורה אשתו ולשבחו של מקום,
ודקדקו היא ואהרן בדיבוריהם כפי שאמרו חז"ל שהיו "יושבים
ונושאים ונותנים בדבר" (ילקוט במדבר שם). ומצאו שמצד
ההלכה הם חייבים להגיב על כך, וכפי ששמע מהכתוב
שאמרו: "הרק אך במשה דיבר ה'", ואמרו חז"ל (ספרי שם)
שטענו: "והלא אף עם האבות דיבר הקדוש ברוך הוא ולא
פירשו מפרי' ורבי", והלא גם בנו דיבר ה' ולא פרשנו מפרי'
ורבי". אלא שהקב"ה השיב להם: "לא כן עבדי משה וכו' פה
אל פה אדבר בו", ופירשו שם: "פה אל פה אמרתי לו לפרוש
מן האשה". אבל הם חשבו שפרש מעצמו ומדעתו, ולכן מצאו
לחובתם לחוות דעתם בהתאם להלכה המקובלת מדור דור.

22. דף על הדף מסכת יבמות דף עב עמוד א
כתב בשפתי צדיק בפ' בהעלותך: זקיני הקדוש (החי' הרי"ם)
ז"ל אמר יען שהטמאים צעקו למה נגרע, ואין מובן כלל מה
צעקו הלא בפיהם אמרו טעם הגרעון מפני הטומאה. אבל היה
צר להם מאוד שיחסרו מצוה הקדושה כזו, ולא יכלו להתאפק
מלזעוק למה נגרע. וע"י גודל התלהבות תשוקתם להמצוה,
נפתח פתח חדש שיתמשך אור קדושת הפסח שלשים יום
ויוכלו אז לעשות וזה גנותם של ישראל, אף כי לא נשבה רוח
צפונית יהיה מילת הזכרים מעכב אך גנותן למה לא כאב לבם
לזעוק למה נגרע מצוה זו

חוסר חיבור מביא לתלונות

23. רש"ר הירש במדבר (פרשת בהעלותך) פרק יא פסוק א
העם - בניגוד אל משה - היה כמתאננים! הם היו כמתאבלים
על עצמם (ראה פי' בראשית לה, יח), הם ראו את עצמם כאילו
מתו כבר ונהגו, כביכול, אבילות על עצמם. ענן ה' עליהם, ארון
ברית ה' לפנייהם רק נתנו להם את תחושת הניתוק מכל העולם
כולו, מתנאי חייו וגילוייו; והתמורה שקיבלו על כך, הקשר
היחיד במינו עם ה', מקדש ה' בקרבם, התפקיד האלוהי שהלכו
לקראתו - כל זה לא היה שווה להם ולא נראה להם תמורה
הולמת; הם לא הרגישו שזכו בחיים נעלים יותר, מלאי אושר
ושובע שמחות, אלא הם ראו את עצמם כנתונים בארון מתים
והתאבלו על עצמם. העם היה רע: בריחוקו מה' היה מנוגד
לאותה רוח ההולמת את ייעודו האלוהי. והוא לא היה רע
"בעיני" ה', אלא רע באזני ה': הם ידעו שה' שומע את קול
לבבם וכיוונו קול זה כלפיו, האשימו אותו שקיפחו בעטיו את
הערך ואת המשמעות של חייהם:

סיכום קצר:

המתאוננים חטאו בכך שהם התלוננו לא שום סיבה מוצדקת.
גם כאשר אדם מתלונן או מבקר צריך שתהיה סיבה אך
להתלונן ללא סיבה זה עוון גדול עדי כדי כך שמיד בסמוך
לתלונה הקב"ה נפרע מהם.
חובתו של האדם לראות שהוא אינו נכנס לעמדה נפשית של
תלונות. כדי להינצל מקיטוריים על האדם להבין את התמונה
בכללותה ולא לשפוט את המציאות מחור המנעול. עצה נוספת
להיות מחובר למה שאנחנו עושים. ככל שאדם מחובר ומאמין
במה שהוא עושה הביקורת תלך ותעלם ואם תבוא אז תבוא
ממקום אמיתי, ככל שאיננו מחוברים חוש הביקורתיות יהיה
מפותח יותר ואנו עלולים להיכשל בתלונות שאין להם סיבה
אמיתית.

